

lečenstvech, na venek zastupuje představenstvo, nad nímž vede kontrolu dozorcí rada. Závodní kapitál tvoří se závodními podíly členů a jen zřídka cizími penězi. Za to spojen bývá namnoze -- a to s výsledkem — se společenstvy skladními společný nákup surovin, a větší část německých společenstev skladních jsou současně spolky zásobními.

Též v Rakousku ujala se společenstva skladní, první bylo zřízeno r. 1881; živn. novela ze dne 15. března 1883 dala podnět reorganizaci živnostenských společenstev směřující ku zvelebení společných živnostenských zájmů jich členů a příslušníků, ke zřizování skladišť surovin, skladů a pod. (§ 114). Skladní společenstva vnikla však do kruhů hospodářských jen měrou nepatrnou. Ač jednoduchým je společný prodej u řemeslníků, přec obtížným jest při hospodářství, zejména platí to o zpeněžení dobytka, takže bylo na sjezdu svazku hospodářských společenstev německé říše v Darmštadu r. 1890 odbyvaném konstatováno, že tento druh výrobních společenstev se v hospodářství neosvědčil. Co se týče Rakouska, tedy hospodářská společenstva jsou zde velmi nepatrně vyvinuta, takže možno říci, že jsou teprve v prvních počátcích svého vývoje.

Společenstva strojová jsou výdělková společenstva, jež mají přispěti v okresích průmyslových ke zvelebení postavení maloživnostníků, podporovati jich organizaci a upravití výrobu na společném základu. V Rakousku máme již 11 takových společenstev a ministerstvo obchodu se snaží další zakládati. Zejména však obrátilo ministerstvo svoji pozornost k tomu, by zakládána a podporována byla společenstva strojová, jaká v Německu se nalézají a prospívají. Vláda podporovala posud zakládání společenstev strojových subvencemi a nezúročitelnými zápůjčkami, jež se poskytují ze státního úvěru ku podpoře maloživnostníků. Kdežto společenstva skladní kupují zboží, by je dále zcizila členům a kdežto při společenstvu výrobním členové společně pracují, jsou členové těchto společenstev úplně samostatni, pokud se týče jich závodu, a společenstvo toliko půjčuje neb pronajímá jim své stroje a prostředky pomocné. Ostatně liší se tato společenstva co do organizace od jiných společenstev jen potud, pokud to vyžaduje zvláštní jich účel. Společenstvo poskytuje řemeslníku neocenitelné výhody, umožňujíc mu upotřebení strojů a pod., jichž by si svými prostředky zjednat nemohl — společenstvo činí mu tudíž přístupnými výhody velkopřemyslu, jež spočívají v užití strojů (viz čl. »Werkgenossenschaften« od Hanse Crügera v »Handwörterbuch der Staatswissenschaften, Jena 1894).

Společenstva vodní.

I. Pojem a význam.

Společenstva (družstva) vodní spočívají — obdobně jako všechna jiná společenstva různých oborů — na zásadě, že spojenými silami a prostředky provéstí a docílití lze toho, čeho by jednotlivec nesnadno a v míře neúplně dobýtí mohl. Idea sdružování (associace) může za dob našich vésti k netušeným výsledkům v kterémkoli oboru podnikání lidského, ač-li správně pochopena jest a v zákonodárství dojde vydatné podpory. Společenstva vodní vznikla vlivem německého zákonodárství vodního a vzámaha se v jednotlivých zemích německých dle zvláštních pokroků v hospodářství a průmyslu; potřeba zákonné úpravy poměrů takovýchto společenstev byla tím naléhavější, čím více přibývalo lidnatosti, provozován byl víc a více průmysl používající v míře rozsáhlejší síly vodní, a pěstováno bylo intensivněji hospodářství odvislé od zdárného stavu píce; i nesla

se veškera snaha k tomu, by praktickým (racionelním) způsobem upotřebilo se hnací a zúrodnující síly vodní a účinně předešlo se zhoubným vlivům jejím. Se strany druhé jisto jest, že společenstevní spojení velmi mohutně povznášejí blahobyt a jsou nejlepším prostředkem proti škodlivým následkům neobmezeného panství individualismu a rozštěpení sil. A v tomto smyslu upravují zákony o společenstvech vodních předkem podmínky, za nichž společenstva vodní zakládána býti mohou a musí, dále vztahy členů ke společenstvu a k sobě vzájem, dále oprávnění úřadů státních nad společenstvy — zejména právo dozorcí a konečně právní poměry společenstev vůči osobám třetím. Jsou tudíž společenstva vodní spojením oněch interestentů, kteří pro společnou potřebu svou, aby užívání vody spořádáno bylo a upravena byla ochrana proti vlivům vody, v určitém okrsku vodním v jednotách takovýchto působí používajíce nerušeně síly vodní v působišti svém.

Rakouský říšský zákon vodní ze dne 30. května 1869 č. 93 ř. z. vytýká v oddílu 5. (§§ 20—25) všeobecné zásady zákonné úpravy společenstev vodních. Tato ustanovení říšského zákona sdělaná dle právních poměrů německých společenstev vodních doplněna jsou dle potřeby v zemských zákonech a rozšířena přiměřenými předpisy podrobnými v duchu zásad říšského zákona vodního. Zákon spolkový ze dne 15. listopadu 1867 stanoví v § 3., že se zákon tento neodnáší ke společenstvům zřízeným vedle zákona živnostenského ani k těžířstvům utvořeným podle zákona horního. Ani společenstva vodní nepodléhají zákonu spolkovému, nýbrž jedině a výhradně předpisům zákona vodního. Jednoty, jichž nelze považovati za společenstva vodní ve smyslu zákona vodního, nemají práva označovati se a nazývati »společenstvy čili družstvy vodními«, ježto by se mohlo klamně za to míti, že jednota taková požívá výhod vyhrazených zákonem vodním společenstvům vodním. Proto sluší zakročiti úředně u takovýchto spolků s neoprávněným označením i ve smyslu § 6 spol. zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z. (výn. min. vnitra ve shodě s min. orby ze dne 19. července 1881 č. 10.572).

II. Účel a úkol společenstev vodních.

Společenstva vodní tvořiti se mohou za tím účelem

1. aby prováděla stavby vodní na ochranu pozemkového vlastnictví nebo na úpravu toku vody;

2. aby podnikala zařízení odvodňovací nebo zavodňovací.

3. Než společenstvo vodní založiti mohou též mezi sebou držitelé pozemků, hor, držitelé domů, zahrad, lázní atd. k tomu konci, aby se dosavádní jezy a vodovody udržely v pořádku a jakékoli porouchání na nich ihned se odčinilo. Vody z těchto vodovodů lze upotřebiti k účelům zavodňovacím, k hybostrojům, do pivovarů. dále jako pitné vody k zásobením studní, dále pro potřeby domácích, do zahrad, lázní atd. (rozh. min. orby ze dne 28. března 1879 č. 13.403).

III. Zákonné podmínky zřízení společenstva vodního.

1. Svobodná (volná) společenstva sou ona, která sestupují se po volném dohodnutí veškerých interestentů k tomu cíli, aby pracovala za určitými společnými nebo shora uvedenými úkoly.

2. Nucená společenstva zřizují se k usnesení většiny interestentů zakročením příslušného úřadů správního; při zakládání nucených společenstev vodních platí zejména tyto zásady:

a) Úřad (správní) zakročiti může ve prospěch zřízení nuceného společenstva, shledá-li se cestou správní, že stavba nebo zařízení zamýšlené většinou interessentů přináší nepopíratelný prospěch, a že nelze se zdarem úplným provésti zařízení toho, kdyby se nepojaly v to pozemky menšiny; menšina může pak býti donucena přistoupiti k družstvu tvořícímu se za příčinou provedení a zužitkování zařízení zmíněných.

b) Počet hlasů dlužno stanoviti nikoli dle hlav, nýbrž dle poměrného rozsahu držečnosti jednotlivých účastníků.

c) Leč vlastníci pozemků, kteří za dosavadního stavu věcí úspěšněji užívali vody, než li jim ze zamýšleného zařízení klyne, nemohou býti nuceni k účastenství, nýbrž jen k povolení služebnosti nebo oddělení pozemků.

d) Jakkoli zákon připouští založení společenstva vodního za té podmínky, že zařízení většinou interessentů zamýšlené má do sebe »nepochybný prospěch«, lze tím rozuměti jedině prospěch oněch, kdož provésti mají dotčená zařízení a mezi nimiž tedy založiti se má společenstvo vodní (rozh. ze dne 31. května 1887 sb. »Budwinski« č. 3557).

e) Vzpomenutý závazek menšiny nastupuje však jen tehdy, souhlasí-li s podniknutím zařízení zavodňovacích aspoň $\frac{2}{3}$, a s podniknutím zařízení odvodňovacích, ochranných a staveb regulačních více než polovina interessentů zřizujícího se společenstva.

f) Většina hlasů k založení takovýchto společenstev potřebná počítá se při podnicích odvodňovacích a zavodňovacích dle velikosti dotčené půdy, při stavbách ochranných a regulačních dle ceny vlastnictví chráněného.

IV. Organisaace.

1. Výbor. Společenstvo řízeno jest výborem, kterýž volen jest ze středu společenstva absolutní většinou hlasů (které se počítají způsobem shora naznačeným); předsedou výboru jest člen výboru povoláný výborem absolutní většinou hlasů (t. j. počítaných dle hlav). Předseda zastupuje společenstvo na venek, volbu jeho dlužno oznámiti úřadu politickému a zapsati do knihy vodní. Nelze-li docíliti absolutní většiny hlasů, rozhoduje volba užší a při rovnosti hlasů los.

2. Stanovy společenstva spořádati mají práva a povinnosti členů co do podniku, zejména stanoviti měřítko rozdělení nákladů, dále upravit správu společenstva, a učiniti o tom, jakož i o každé změně, oznámení úřadu politickému.

3. Členy společenstva vodního jsou, kdož v držení jsou nebo nabyli pozemku pojatého do svazku společenstevního. Závazek členů ku příspěvkům jest břemenem pozemku, kteréž až do obnosu tříletých nedoplatků požívá přednosti před jinými reálnými břemeny zařaděno jsouc přímo za daně zeměpanské a veřejné dávky.

Seznam členů, stanovy, jakož i listina uznávací vyznačí se v knize vodní.

V. Dobrovolné přidružení.

Společenstvo povinno jest dodatečně přijmouti do svazu svého za přiměřený příspěvek na náklady zařizovací a vydržovací sousední pozemky, žádají-li za to vlastníci jich a to potud,

1. pokud pozemkům těmto takovýmto způsobem co nejpríhodněji dostane se podílu v odvodnění nebo zavodnění, pokud se týká, ve stavbách ochranných nebo regulačních, a

2. pokud stávající zařízení nebo provedená stavba bez újmy dosavadních účastníků uspokojuje společnou potřebu.

3. Lze-li pojmouti sousední pozemek do svazu společenstevního toliko za zvláštních opatření nebo za změny zařízení nebo stavby, musí mimo to přistupující nésti veškeren náklad s novými pracemi spojený. Nesjednotí-li se účastníci po dobrém o příspěvku na náklady zařizovací a vydržovací, rozhoduje o tom politický úřad po nálezů znalce podaném.

4. Chce-li kdo, aby pozemek jeho byl pojat ve svaz společenstva nebo z něho vyloučen byl, obrátí se předkem na orgány společenstva. Společenstvo musí k žádosti konati šetření a pak rozhodnouti; opomene-li tak učiniti a nucen-li proto úřad konati potřebné kroky a shledá-li se, že nebyl určitý pozemek ve svaz společenstva bez zákonitého důvodu pojat nebo z něho vyloučen, může býti společenstvo jako vinník odsouzeno k náhradě útrat komise (rozh. ze dne 1. července 1880 č. 1131 sb. »Budwinski« č. 820).

VI. Vyloučení jednotlivých pozemků ze svazu společenstva.

1. Určitý pozemek může býti vyloučen, nedostává-li se mu vůbec nebo trvale nezbytně potřebného zavodnění neb odvodnění, nebo lze-li pozemek ten výhodněji pojmouti v sousední některé společenstvo, nebo lze-li zvláštním zařízením bez ohrožení účelu dosavadního svazu společenstevního vyloučení pozemku provésti.

2. Zasazuje-li se o vyloučení společník, který dodatečně přistoupiv zaval podnět k zvláštním opatřením nebo změnám, kteréž by jeho odstoupením ohrožovalo společný zájem společenstva, zavázán jest na žádost společenstva uvésti zařízení na svůj vrub do předešlého stavu, nebo učiniti potřebná opatření na odškodnění.

3. Je-li vystupující držitel pozemku nuceným členem společenstva, může žádati na společenstvu za vrácení složených příspěvků a za odstranění staveb a zařízení na pozemku jeho zbudovaných, kteréž jeho vystoupením ze společenstva stávají se bezúčelnými; o nárocích těch rozhoduje úřad politický, ač-li se společenstvo o nich samo svorně nevysloví. Ve smyslu říš. zákona vodního má toliko vystupující člen právo žádati zpět zaplacené příspěvky; avšak tím nenabývá člen žádající za vyloučení pozemku práva k tomu, aby na pouhé prohlášení, že chce vyloučení pozemku, sprostěn byl již závazku splatné příspěvky zapraviti (rozh. ze dne 9. října 1884 č. 1628 sb. »Budwinski« č. 2246).

4. Nutno-li v zájmu celkového zařízení vyloučiti ze společenstva jednotlivé pozemky, může za vyloučení jich žádati většina; v případě tomto má se však vystupujícímu členu poskytnouti odškodnění tak, že se mu nahradí přiměřená část nákladů zařizovacích a výše náhrady té stanoviti se má smírnou cestou, jinak úřadem politickým na základě dobrozdání znaleckého.

5. Členové výboru společenstva mohou žádati o vyloučení jednotlivých pozemků jen v zájmu celkového zařízení, nikoli však za účelem podstatné změny zařízení u výlučném zájmu svých vlastních pozemků (rozh. ze dne 1. července 1880 sb. »Budwinski« č. 820).

VII. Náklady.

1. Náklad na zřízení a uchování společných zařízení odvodňovacích a zavodňovacích rozdělit jest na společníky dle mě-

řítka udaného ve stanovách, nebo smírnou úmluvou vytčeného. Nelze-li v té příčině dohodnutí dosíci, rozhoduje politický úřad opíraje se o nález podaný znalcem. Při rozhodování tomto vodítkem má býti rozsah pozemků do zařízení vodního pojatých, a dostává-li se pozemkům těmto ze zařízení vodního výhod značně rozdílných od sebe, má býti vodítkem rozvržení pozemků těch na třídy o větších nebo menších příspěvcích.

2. Náklady společných ochranných neb regulačních staveb hradí účastníci — není-li ničeho v tom směru stanoveno stanovami neb úmluvou — dle poměru dostávajícího se prospěchu nebo dle stupně odvráceného nebezpečí, nebo též dle ceny příslušných usedlostí a zařízení. Neusjednotí-li se o nákladech těch interessenti, rozhoduje příslušný úřad politický na základě nálezu znaleckého.

3. Jsou-li členy společenstva obce a místa, jest záležitostí obecní dávatí příspěvek na ně připadající.

4. Zadržalé příspěvky na společná zavodňovací a odvodňovací zařízení, na stavby ochranné a regulační dobývají se cestou politické exekuce na žádost společenstva, kteréž má ostatně v případech hodných uvážení jednati co nejšetrněji.

5. Konkurenční příspěvky na stavby vodní lpí jako daň gruntovní na pozemku a musí je proto dle zákona platiti vždy držitel pozemku. (rozh. min. orby ze dne 13. února 1878 č. 11.016).

VIII. Vliv státu a dozor.

1. Společenstvo vodní existuje po právu, jakmile bylo příslušným úřadem správním uznáno.

2. Úřady správní povolány jsou rozhodnouti, že menšina pozemků nucena jest přistoupiti k společenstvu vodnímu (viz svrchu ad II.).

3. Politický úřad rozhoduje o reklamacích týkajících se volebního práva do společenstva.

4. Stanovy společenstva jakož i každou jich změnu dlužno oznámiti politickému úřadu.

5. Likvidace správních nákladů společenstva jest vnitřní záležitostí společenstva, jemuž se musí politický úřad jen potud podřídit, pokud úředně schválené stanovy přikazují mu takovouto likvidaci. Není-li takových ustanovení, lze jediné pořadem práva ku platnosti přivesti nároky na podobné náklady, pokud nedojde vlivem úřadu politického ku zvláštnímu dohodnutí (rozh. min. orby ze dne 10. listopadu 1880 č. 11.203).

IX. Zánik společenstva.

Společenstvo vodní může se rozejíti, splnilo-li závazky své vůči třetím osobám a usnese-li se na tom absolutní většina hlasů.

Společenstva výdělková a hospodářská.

I. Pojem.

Názvem tímto označují se sdružení na principu svépomoci spočívající ku podporování hospodářských zájmů svých členů. Kdežto společnost akciová sdružením kapitálu snaží se dosáhnouti účelů, jichž by jednotlivci docílit nemohl, snaží se společenstva sdružením se osob a společným ručením svých členů, jež převyšuje vklad majetkový, členy své buď v konkurenčním boji s velkovýrobou podporovati aneb jim v jejich hospodářství aneb živnosti úspory neb jiné výhody poskytovat.